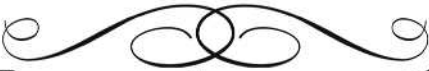

Anna-Lisa ja Carl Mesterton,
Enni Mustonen & Jussi-Pekka Aukia

Hovimäki

Päin nousevan Suomen rantaa

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Kirja perustuu YLE, TV2:n julkaisemaan ja Oy Electric Field Production -yhtiön tuottamaan televisiosarjaan *Hovimäki*.

Teos on ilmestynyt aiemmin Gummeruksen julkaisemana.

© kirjan tekstiin Oy Electric Field Production ja Kriivari Oy

© kirjan nimeen ”Hovimäki” Oy Electric Field Production

© Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

Kansi: Tuuli Juusela

ISBN 978-951-1-45509-7

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2023

Keskeisiä henkilöitä

Wilhelm Lindhof, vapaaherra, hovioikeudenneuvos,
valtiopäivämies, Hovimäen isäntä ja Hirvikosken
kuntakokouksen puheenjohtaja

Felix Lindhof, taidemaalari, Hovimäen perillinen

Marie Lindhof, Wilhelmin sisar, joka hoitaa Hovimäen
emännyyttä

Lilli Lindhof, Marien avioton tytär, näyttelijätär ja laulajatar,
joka nai korkea-arvoisen venäläisen upseerin **Alexander von
Platenin**. Heidän lapsiaan ovat **Irina** ja **Leo von Platen**.

Paul Lindhof, Wilhelmin veli, rautatieinsinööri

Signe Lindhof, hänen vaimonsa, joka saa hoitoonsa Kouvolan
asemaravintolan

Lennart Lindhof, Paulin poika, ylioppilas

Ruth Lindhof, Paulin tytär, joka suorittaa ylioppilastutkinnon
ja tahtoo opiskella lääkäriksi

Otto Haglund, Hovimäen pehtoori, myöhemmin
Virranniemen kartanon omistaja ja Ruthin aviomies

Axel Ingberg, lähes satavuotias senaattori, joka muuttaa
Hirvikoskelle poikansa luo

Johan Ingberg, Hirvikosken piirilääkäri, Wilhelmin serkku

Sofia Ingberg, Johanin sisar, Hirvikosken postifröökynä

Antti Seppä, Hovimäen kartanon seppä ja torppari

Maija Seppä, hänen kiivasluontoinen vaimonsa

Alma Seppä, heidän tyttärensä, josta tulee diakonissa

Toivo Seppä, heidän poikansa, josta tulee työväenyhdistyksen
sihteeri

Väinö Seppä, heidän nuorin poikansa, josta tulee jääkäri

Juho Seppä, Antin veli, Hirvikosken maakauppias

Katri Seppä, Antin sisar, Hirvikosken kunnia-arvoisa
kansakoulunopettaja

Elias Seppä, sosialistimaisteri ja Työmies-lehden toimittaja,
Antin velipuoli, entinen huutolaispoika

Oskari Leppäkorpi, torpparinpoika Hovimäeltä, tuleva
sosialistiagitaattori ja punakaartin päällikkö

Martta Saarinen, tulitikkutehtaan työläinen, kotoisin Forssasta

I

Elokuusta 1897 kesäkuuhun 1898

Elokuun auringossa kylpi Hovimäen Isolakee, kun piirilääkäri Johan Ingberg ajoi puistokujaa kartanoon. Kaukaa metsien takaa kuului äkkiä jysähdys, niin kuin olisi ukkonen iskenyt kallioon, muttei tohtori sitä enää hätkähtänyt. Rautatietä siellä rakennettiin, rautatietä Helsingistä Turkuun, läpi kallioiden, poikki näiden viljavien peltoaukeiden, ohi merenlahtien. Uusi aika siellä teki tuloaan ja uusi vuosisata.

Vapaaherra Wilhelm Lindhof ei ollut mikään helppo potilas. Hädin tuskin ehti piirilääkäri Johan Ingberg painaa kuulotorven potilaansa rintakehää vasten, kun tämä jo käännähti syrjään ja alkoi napittaa paitaansa.

– No niin! Siinä näet! Ei minua mikään vaivaa! Wilhelm Lindhof ärähti. – Marie sinut tietysti usutti taas kimppuuni!

Johan Ingberg naurahti vähän punehtuen ja kääntyi laittamaan kuulotorvensa takaisin lääkärinlaukkuun omalle paikalleen. Oikeassahan Wilhelm-serkku oli jälleen kerran. Hänen sisarensa, joka hoiti veljensä taloutta ja Hovimäen emännyyttä, oli vaivihkaa pyytänyt tohtoria tulemaan kartanoon, sillä Wilhelm oli jo useamman päivän valitellut käsivarttaan pistelevän oudosti.

– Sinä et ole enää mikään nuori mies, piirilääkäri aloitti huokaisten ja katsoi serkkuaan suoraan silmiin. – Marie kertoi, että olet taas valvonut yökaudet...

– Entäs sitten? Wilhelm Lindhof mittaili kiivaasti työhuoneensa permantoa. Kuin huomaamattaan hän hieraisi taas vasenta käsivarttaan, eikä piirilääkäri lainkaan pitänyt näkemästään. Siitä notkeasta nuorukaisesta, joka aikoinaan oli asustanut hänen kanssaan Helsingissä Ingbergien pihapytingissä, oli vuosikymmenten mittaan varttunut Hovimäen talousmamsellin lihapatojen ääressä tanakka, jäykkäniskainen mies, joka ei mieluusti ottanut neuvoja vastaan keneltäkään.

Totta kyllä, Wilhelm Lindhof oli kyvykkyydellään ja uutte-ruudellaan saavuttanut suurta arvonantoa sekä kihlakunnan-tuomarina että Turun hovioikeuden jäsenenä. Jopa aatelissäädyn valtiopäivämiehenä hän oli muutamissa kiperissä, varsinkin perintöoikeutta ja verotuskäytäntöä koskevissa kysymyksissä, osoittanut suurta harkintaa ja asiantuntemusta.

Tuskin olisi siihen uuteen rautatiehenkään, jota parhaillaan rakennettiin Helsingistä Turkuun, saatu Hirvikosken kohdalle omaa rautatieasemaa, ellei vapaaherra Wilhelm Lindhof olisi kaikella arvovallallaan ryhtynyt sitä ajamaan. Ihmekö siis, ettei Hirvikoskella kukaan uskaltanut vastustaa puolella sanalla Hovimäen mahtavaa isäntää. Niin kuntakokouksessa kuin muissakin asioissa tuomari Lindhof oli Jumalasta seuraava. Vain Marie Lindhof ja piirilääkäri itse yrittivät edes joskus arvostella hänen tekojaan.

Pahinta oli, ettei Wilhelm iästään huolimatta suostunut säästämään itseään. Vaikka kartanoon oli muutama vuosi sitten pestattu kyvykäs nuori pehtoori Otto Haglund, tahtoi isäntä itse yhä puuttua tilanhoitoon ja olla selvillä jokaisesta myydyistä voitynnyristä. Samalla lailla hän kuntakokouksen puheenjohtajana perehtyi itse jokaiseen paperiin, jonka viranomaiset kuntaan lähettivät. Pahimmankin rospuuttokelin aikaan hän matkusti joka viikko Hovimäeltä virkapaikalleen Turkuun eikä vielä kertaakaan ollut jäänyt pois yhdestäkään istunnosta.

– Hellittäisit nyt lopultakin, Johan seisahdun vielä ovelta sano-
maan serkulleen, joka oli jo istahtanut työpöytänsä ääreen.
– Mikset vaadi poikaasi tulemaan kotiin? Voisit jättää edes karta-
non hänen huolekseen! Ja onhan Felix lukenut lakia, vai kuinka?

– Kiitos vaivannäöstäsi, Johan, Wilhelm Lindhof vastasi kui-
vasti ikään kuin ei olisi lainkaan kuullut serkkunsa ehdotusta.
– Tulethan sunnuntaina kuntakokoukseen? Pitäisi päättää siitä
koulun katonkorjauksesta ja uudesta liiteristä.

– Tulen tietysti, Johan vastasi lyhyesti ja sulki oven jäljes-
sään. Pojastaan Wilhelm Lindhof ei halunnut puhua kenenkään
kanssa eikä vaimostaan. Vaikka vapaaherratar Vava Lindhof yhä
virallisesti oli tuomari Lindhofin vaimo, ei tämä ollut liki kol-
meenkymmeneen vuoteen käynyt kertaakaan kotonaan. Viral-
lisesti puhuttiin rouvan heikosta terveydestä, joka pakotti hänet
oleskelemaan ulkomaisissa sanatoriumeissa. Tosiasiassa Wilhelm
oli jo vuosia sitten katkaissut välit vaimoonsa, joka ehdoin tah-
doin oli estänyt häntä tapaamasta poikaansa.

– Minä yritin viime syksynä kirjoittaa Vavalle ja Felixille,
Marie Lindhof tunnusti Johan-serkulleen, kun he hyvästelivät
alhaalla förmaakissa. – Mutta kirje palautettiin avaamattomana
siitä nizzalaisesta pensionaatista, jossa he olivat oleskelleet vii-
meksi. Osoite tuntematon, luki kuoressa.

– Mutta onhan Felix jo aikuinen ihminen! Johan puuskahti.
– Luulisi hänenkin nyt vähitellen kiinnostuvan isästään tai edes
perintökartanostaan!

– Felix tuskin muistaa isäänsä, Marie huokaisi ja pyyhkäisi
harmaan suortuvan ohimoltaan. – Ja kuka tietää, mitä Vava on
pojalleen puhunut meistä.

Kun piirilääkäri Ingberg vihdoin pääsi lähtemään kartanosta,
aurinko oli jo painunut lähelle metsänrajaan. Riihen tuoksu kan-
tautui väkevänä porraspäähän, mutta ihmeekseen piirilääkäri
ei nähnyt hevostaan ja kiesejään missään, vaikka oli jättänyt
ne tavan mukaan siihen hevospuumiin, joka oli pakarituvan
edessä.

– Kiesejäänkö tohtori etsii? kuului samassa reipas ääni pehtoorinpytingin porraspäästä. Haglund se oli, Otto Haglund itse, Hovimäen pehtoori. – Käskin renkipojan viedä hevosen pajalle. Siltä näkyi pudonneen vasemmasta takasesta kenkä, ontuikin jo vähän ja kavio oli lohjennut.

Pehtoori lähti itse saattamaan piirilääkärää pajalle, joka oli puiston takana kartanoon johtavan ajotien varrella. Sepän Antti siellä takoi, tukeva vaaleaverinen mies, Hovimäen seppä seitsemännessä polvessa. Poikansa kanssa seppä siinä hääräsi ja oli saanut tohtorin tamman parahiksi kenkään.

– Kovin huonot ja kuluneet ne on nuo muutkin kengät, seppä sanoi piirilääkärille suoraan, kun työ oli vihdoin saatu tehdyksi.

– Ei tässä ole ehtinyt pajalle poiketa, Ingberg puolustautui.

– Tietäähän sen, pehtoori Haglund riensi piirilääkärin avuksi.

– Kun tohtori joutuu ajamaan pitkin pitäjiä yöt ja päivät. Mutta jos tohtorille sopii, niin tuo vaan hevosen seuraavan kerran suoraan pajalle, kun tulee asiaa kartanoon, vai mitä, seppä?

– Käyhän tuo, Antti sanoi ykskantaan ja komensi sitten poikansa Toivon painamaan palkeita. Siihen ne jäivät puimakoneesta puhumaan, seppä ja pehtoori, kun tohtori Ingberg kapusi kieseihinsä ja maiskautti hevosen liikkeelle.

Isolakee oli jo leikattu alkuvuikosta ja kuhilaat kiittelivät kullannapaisina ilta-auringossa. Johan Ingberg ei hoputtanut hevostaan vaan antoi tämän kulkea omaa tahtiaan käymäljalkaa. Totuteltiin nyt uuteen kenkäänsä.

Ilmassa oli jo väkevä syksyn tuntu. Kun kärrytie sukelsi metsän pimentoon, Ingbergiä vilutti oudosti. Oli pakko vetää peitettä polvien suojaksi. Ei hän ollut mikään nuori mies. Kumallinen haikeus häivähti hänen mielessään, kun kiesit vierivät Sepän torpan ohi. Joku pellavapäinen poikanen siellä kisasi pihamaalalla koiran kanssa, heitti kalikkaa, ja koira juoksi sitä hakemaan. Väinö taisi olla nimeltään, Ingberg muisteli. Sellainen pieni räpäle se oli ollut syntyessään ja nyt jo tuommoinen potra poika.

Melkein jokaisen lapsen ja vanhemmankin piirilääkäri tunsi nimeltä täällä Hovimäen kulmalla, vaikka hänen vastuullaan oli monen pitäjän ihmisten henki ja elämä. Monta oli jo niitä, jotka Ingberg oli muinoin nuorena piirilääkärinä auttanut maailmaan ja jotka sitten olivat jo kuolleet, kuka tautiin, kuka tapaturman tappamana. Kovin oli lyhyt ihmisen elämä, eikä siitä muuta merkkiä jäänyt kuin lapset ja lapsenlapset jos niitäkään.

Heleä virrenveisuu hätkähdytti tohtori Ingbergin murheellisista mietteistään, kun kiesit vierivät ylös koulun märkeä. Sieltä se kuului, koulun aidan takaa viinimarjapensaiden seasta, eikä tohtori malttanut olla seisauttamatta hevostaan, vaikka järki kuinka käski ajamaan eteenpäin.

– Iltaa, opettaja! Ingberg kuuli äänensä olevan oudon käheä.

– Iltaa, tohtori! Tulkaapas maistamaan näitä paratiisin hedelmiä! Katri kohottautui pensaiden välistä. Marjaterttu kädessään hän astui muutaman askeleen aidan viereen ja kurottautui ojentamaan mustana kiiltelevät viinimarjat Ingbergille, joka vähän hämillään kapusi alas kieseiltä ottaakseen ne vastaan.

– Ikinä ei ole marjoista tullut näin makeita, Johan Ingberg kuuli naisen sanovan hamuillessaan marjoja suuhunsa. Ei kyennyt piirilääkäri Ingberg muuta kuin nyökyttämään, kun opettajaneiti siinä rupatteli niin vapaasti, riipoi itsekin pensaasta muutaman marjan suuhunsa ja puhui kuin ainakin vanhalle ystävälleen.

– Vaikka onhan, Herra paratkoon, tänä kesänä saatu auringonpaistetta niin kuin etelän viinimäillä, Katri selitti vilkkaasti. – Minä jo luulin, etteivät nämä vanhat pensaat enää marjoja annakaan, kun näyttivät kuivuvan pois jo raakileina, vaan nyt ovat kypsyneet yhtäkkiä, kun yöt ovat kosteampia ja saatiin vähän sadetta.

Yhtä nauravaiset olivat yhä Sepän Katrin tummat silmät, vaikka vuosien saatossa olivat ohimoiden vallattomat kiharat jo harmaantuneet ja silmien nurkkiin oli kertynyt hiuksenhienojen ryppyjen verkosto. Tunne, jonka kumpikin kuvitteli jo ammuin

unohtuneen, valtasi molemmat niin äkillisesti, ettei auttanut muu kuin peräytyä kiiruusti. Tohtori kapusi marjoista kiitellen takaisin kieseihinsä ja opettajaneiti perääntyi punehtuen pensaitensa suojaan ja lähetti sieltä terveisiä tohtorilan naisille. Kumpikin tunsikin tehneensä jotakin sopimatonta ja vaarallista.

Mielenkuohua peittääkseen Ingberg käski renkinsä puhdistaa kiesit ravasta ja jäi itse pitkäksi aikaa talliin, riisui hevosensa valjaista, puhdisti sen kaviot ja laittoi loimen sen selkään. Tallin hämärissä mies tuli lopulta järkiinsä. Eihän mitään ollut tapahtunut, pelkkää ystävällisyyttä puolin ja toisin. Hilda olisi aivan hyvin voinut olla hänen mukanaan. Samalla tavoin olisi Katri tuonut marjoja maistettavaksi.

Raskaat olivat silti Johan Ingbergin askeleet, kun hän vihdoin nousi lääkärinlaukkuaan kantaen portaat verannalle ja avasi tohtorilan oven. Keittiöstä kuului astioiden kalinaa. Tohtorilan emäntäpiika Miina siellä valmisti jo päivällistä. Kohta tulisi Sofiakin postikonttorista kotiin. Hildaa ei näkynyt salissa, mutta ruokasalin pöydällä oli punaisia ruusuja siinä hopeaisessa maljassa, jonka isä Axel oli aikanaan saanut senaatilta muistolahjaksi. Ehkä vaimo oli taas puutarhassa.

Tohtorilan puutarhan ruusutarha ja sen lukemattomat kukkasetsivat olivat Hilda-rouvan suuri rakkaus ja ehtymätön huolenpidon kohde. Kun ankara pakkanen oli vikuuttanut edellisenä talvena puutarhan ruusupensaita, Hilda oli sairastunut pelkämästä mielihäpeästä ja käynyt melkein puhumattomaksi. Vasta kun Johan oli tilannut Turusta uusia harvinaisia taimia, oli vaimo taas noussut jalkeille ja palannut askareisiinsa.

Kyllähän Johan Ingberg tiesi, että pitäjällä oli jo vuosia huhuttu tohtorinnan olevan vähän omituinen. Sofia-neitikin oli yrittänyt puhua veljelleen, että tämä veisi vaimonsa jonnekin virkistymään, mutta jokainen yritys lähettää Hilda pois kotoa oli kilpistynyt kyyneliin ja mielipahaan. Tohtorinna ei tahtonut jättää rakkaita ruusujaan eikä kotiaan.

– Kyllä minä tiedän, miksi sinä tahdot lähettää minut pois!

oli vaimo itkien huutanut, kun asiasta oli keskusteltu viimeisen kerran. Sen perästä ei Johan ollut uskaltanut ehdottaa vaimolleen matkaa eikä muutakaan parannuskeinoa tämän raskasmielisyyteen. Koko kesän hän oli valvonut ja kuunnellut, miten vaimo vaelsi yökaudet kamarissaan edestakaisin. Aamiaispyödessä oli kumpikin istunut mustat varjot silmien alla mitään puhumatta.

Keittiöstä kantautui paistetun sipulin tuoksu. Se sai veden kilahtamaan tohtorin kielelle. Johan Ingberg meni porstua-kamariin, jossa hän otti vastaan potilaita. Kaikki oli kiiltävän puhdasta ja jokainen instrumentti ja kynänpätkäkin hänen pöydällään oli tarkassa järjestyksessä. Hilda oli varmaan pyyhkinyt täältä taas pölyt itse, sillä hänen mielestään piikoja ei sopinut päästää tohtorilan kaikkein pyhimpään.

Pitääpä muistaa kiittää illallispöydässä, Johan ajatteli ja istahti pöytänsä taakse. Viinimarjan maku tuntui yhä suussa. Mies kai voi päättäväisesti pöytälaatikosta esiin ison nahkaselkäisen kirjan, johon hän joka ilta merkitsi kaikki päivän sairaskäynnit. Mustepullokin oli täytetty piripintaan, hän huomasi avatessaan sen kristallilasista hiotun korkin. Varovasti tohtori kastoi kynänkärjen musteeseen ja alkoi sitten tehdä muistiinpanojaan kummalla kädellä mutta säännöllisellä käsialallaan.

– Missä Hilda on? Sofian kantava ääni kuului oven takaa, ja samassa sisar seisoi jo kynnyksellä postineidin virkapuvussa. – Miina sanoo, että ruoka on valmista! Mitä sinä täällä pimeässä istut?

Vasta nyt huomasi tohtorikin, että huoneeseen oli laskeutunut hämärä. Hän kuivasi kynänterän liinaan ja sulki mustepullon. Muistikirja jäi levälleen pöydälle, kun hän hiukan kankein jaloin nousi seisomaan ja seurasi sisartaan ruokasaliin. Miina kuului kilistävän kelloa puutarhanpuolen verannalla.

– Minä katson, onko Hilda torkahtanut, Johan sanoi ja kiirehti vaimonsa kamariin. Vuode oli pedattu ja koskematon. Tohtori tunsikin kylmän kouraisun sydänelässään. Hilda oli aina niin

täsmällinen ja vaati, että tohtorikin tuli pöytään ajoissa, jos vain oli kotosalla eikä sairaskäynnillä.

Ei, ei Miina ollut nähnyt Hilda-rouvaa sen perästä, kun tämä oli tullut iltapäivällä kyökkiin sanomaan, mitä piti laittaa ruuaksi. Kai se puutarhaan oli mennyt, kun ei hartiahuivia näkynyt tampuurissa.

Sisar ja veli katsoivat toisiinsa.

– Minä menen, sanoi Johan ja kiirehti jo verannan ovelle. Ilta-
taivas hehkui punaisena vaahteroiden ja omenapuiden takana.
Hiekkakäytävä rahisi miehen askelten alla, kun hän harppoi
kohti puutarhan perimmäistä nurkkaa, jonne oli pensaiden ja
kiviaidan suojaan rakennettu Hilda-rouvan oma ruusutarha tur-
vaan tuulilta ja pakkaselta.

Ensin ei Johan Ingberg huomannut vaimoaan. Vasta maahan
pudonnut hartiahuivi sai hänet katsomaan oikeaan suuntaan.
Hilda oli asettunut köynnösruusujen katveeseen kivipenkille pit-
käkseen kuin levolle ikään. Kädetkin olivat sievästi ristissä rinnan
päällä ja silmät suljettuina.

– Hilda, Johan kuiskasi käheästi ja kosketti varoen vaimonsa
kättä. Se oli kylmä ja eloton.

Kuin unessa Johan Ingberg astui muutaman askeleen taak-
sepäin, katsoi punertavaa elokuista taivasta, joka kaartui hänen
yllään. Hän tunsu samalla kertaa suunnatonta häpeää ja helppo-
tusta. Hyvä Jumala, anna minulle anteeksi!

Kun Sofia-neiti hetkeä myöhemmin ilmestyi verannan portaille
ihmettelemään, mihin hänen veljensä oli kadonnut, tohtori asteli
totisena häntä vastaan ja kertoi löytäneensä vaimonsa kuolleena
ruusutarhan kivipenkiltä.

– Sydän tietysti! Sofia julisti suureen ääneen.

Seuraavana päivänä tiesi koko pitäjä, että tohtorinnarukka,
joka pitkään oli potenut heikkoa sydäntään, oli lopultakin saa-
nut levon ja rauhan. Tarina ruusujensa keskelle kuolleesta toh-
torinnasta kiersi torpasta torppaan ja sai jo pienen ihmeen piir-

teitä. Yksi ainoa punainen ruusu oli kuulemma kukkinut siinä ruusupensaassa, jonka juureen tohtorinna oli tuupertunut. Niin oli tohtorin Miina kertonut puodissa käydessään.

Vaikka minkäänlaista kirjettä ei löytynyt, piirilääkäri oli varma, että hänen vaimonsa oli tavalla tai toisella itse aiheuttanut kuolemansa. Sisarelleen Johan Ingberg ei kertonut epäilyistään, mutta kun heidän vanha isänsä, täysinpalvellut lääkintöhallituksen asessori ja entinen senaattori Axel Ingberg saapui miniänsä hautajaisiin, kysyi teräväsilmainen vanhus jo ensimmäisenä iltana pojaltaan, miksei Hildan huonosta sydäimestä ollut koskaan aikaisemmin ollut puhetta.

– Isä on oikeassa, Johan sanoi hiljaa ja nousi sulkemaan vieraskamarin oven. – Ei Hildan sydäntä mikään vaivannut, ei ainakaan minun tietääkseni. Hän oli vain kovin... synkkämielinen viime aikoina, ei käynyt enää missään eikä puhunut kenenkään kanssa.

– Oletko tarkistanut lääkekaappisi? isä kysyi suoraan pojaltaan.

– Olen, Johan tunsi suunnatonta helpotusta, kun saattoi vihdoin sanoa ääneen sen epäilyksen, joka oli painanut hänen mieltään jo päiväkausia. – Tietäähän isä digitaliiniin?

– Tiedän, tiedän, senaattori huitaisi kärsimättömänä kädellään. – Itsehän minä aikoinaan suosittelin, että sitä hankittaisiin Suomeen.

– Minullakin on ollut niitä kiteitä aina pieni pullollinen vesipöhöä ja sydänvaivoja sairastavien varalle, Johan sanoi ja puhui niin hiljaa, että hänen isänsä oli kumarruttava tuolissaan eteenpäin kuullakseen paremmin.

– Onko pullo kadonnut? Axel Ingberg kysyi terävästi.

– Ei, se on paikoillaan ja puolillaankin vielä, Johan kiirehti vastaamaan. – Mutta mitään muuta selitystä en ole keksinyt. Hilda oli selvästi kuollut äkilliseen sydämenpysähdykseen ja oli sitä paitsi asettunut sillä tavoin pitkäkseen puutarhan penkille, että tiesi varmasti kuolevansa siihen paikkaan.

– Kai sinä nyt sentään pidät lääkkeesi lukkojen takana? Axel-herra puuskahti.

– Tietysti, Johan ei närkästynyt isänsä huomautuksesta. – Mutta lääkekaapin avain on työpöydän ylimmässä laatikossa. Hilda tiesi kyllä, missä sitä säilytettiin, kun väliin piti lähettää joku kesken kierroksen hakemaan kirkonkylästä lisää lääkkeitä.

Vanha herra ei sanonut mitään, ja vaiti istui hänen poikansa-kin. Vihdoin Axel-herra kohotti katseensa.

– Hildan isä oli apteekkari, hän sanoi lempeästi. – Kyllä hän tiesi, mitä oli tekemässä. Ei se sinun syytäsi ollut.

Vasta silloin puhkesi Johan Ingberg itkuun. Vanhus nousi tuolistaan ja tuli istumaan poikansa viereen. Rauhoitellen hän silitti tämän itkusta vavahtelevaa selkää ja muisti haikeana sen ajan, jolloin Johan oli ollut vielä pikkupoika, yhtä herkkä kyyneliin ja nauruun.

Hautajaisten alla Marie-neiti lähetti kartanosta yhden sisäpiian auttamaan sukulaisiaan pitojen valmistelussa. Mielellään Sepän Alma lähti kirkonkylään, kun sai yöt nukkua koululla Katri-tädin luona. Opettajaneiti oli aina pitänyt tunnollisesta ja reippaasta veljentyttärestään, vaikkei tytöllä samanlaista lukupäätä ollutkaan kuin hänellä itsellään. Mutta aikaansaapa ja huolellinen Alma oli ollut aina ja näppärä käsistään.

– Se vanhaherra on sitten höveli, vaikka on kuulemma nähnyt keisarinkin vaikka kuinka monta kertaa, Alma rupatteli illalla, kun Katri ja hänen veljentyttärensä istuivat teetä juomassa opettajan keittiössä. – Kyseli minultakin, olenko minä vanhan Maria-muorin sukua, kun vein sille aamulla kahviprikan sänkyyn. Kamalan vanha se kyllä on, varmaan satavuotias.

– Ei nyt sentään, Katria huvittivat Alman puheet. – Mutta Axel-herra oli aikoinaan Hovimäellä kotiopettajana ja tapasi siellä Ulla-neidin ja meni hänen kanssaan naimisiin. Olin minäkin Ingbergien luona Helsingissä yötä, kun lähdin Jyväskylän seminaariin. Mutta miten tohtori itse jaksaa? Katri ei voinut olla kysymättä.

– On se semmoinen kovin totinen, Alma tiesi kertoa. – Vaan tänä aamuna jo nauroikin, kun tuli vieraskamariin puhelemaan isänsä kanssa. Mutta Sofia-neiti on kova käskemään. Miina sanoo, että se komentaa tohtoriakin ja tohtorinna oli joskus oikein väsynyt siihen...

– No no, Alma! Katri keskeytti tytön lörpöttelyn lujasti mutta ystävällisesti. – Emme me rupea täällä kyökkijuoruja levittelemään! Menehän nyt maate, niin jaksat sitten huomenna herätä hyvissä ajoin.

Alma oli nukkua tuhissut pukkisängyssään jo pitkään, kun Katri yhä valvoi omalla vuoteellaan ja yritti päästä ajatuksistaan perille. Häpeäkseen oli hänen tunnustettava itselleen, että kuul-tuaan Hildan kuolemasta oli ensimmäinen ohikiitävä ajatus ilon ja huojennuksen tunne. Ei Katri toki ollut helpottunut itsensä takia vaan Johan-rukan, sillä Sofia oli kyllä visusti pitänyt ystä-vättärensä ajan tasalla, mitä tohtorilan surkeaan perhe-elämään tuli.

Huojennusta seurasi häpeä, mutta siitäkin oli Katri ajatuksen voimalla selvinnyt, sillä totisesti ei hän ollut yhdelläkään sanalla tai teolla syypää tohtorin ja hänen vaimonsa onnettomuuteen.

Nuorempanakin, kun Hilda-rouva vasta paikkakunnalle muuttaneena oli ottanut hänet uskotukseen, oli Katri itsensä hil-liten kuunnellut tämän valituksia ja pikemminkin yrittänyt kai-kin keinoin valistaa Hildaa, jotta tämä olisi ymmärtänyt velvolli-suutensa tohtorin vaimona ja kumppanina.

Jos lapsi vain olisi saanut elää, Katri huokasi mielessään ja muisti yhä sen murheellisen päivän, jolloin pieni arkku oli siu-nattu maan poveen vain lähimpien läsnäollessa. Hätäkasteen oli Johan antanut pojalleen, vaikka lapsi tuskin oli enää hengissä-kään syntyessään tähän maailmaan.

Lapsen kuoleman jälkeen Hilda oli vetäytynyt yhä enemmän omiin oloihinsa ja puutarhaansa. Toki hän oli lahjoittanut joka vuosi kauniisti kirjailun sohvatyynyn tai pöytäliinan nuoriso-seuran arpajaisiin, mutta vieraita ei enää kutsuttu tohtorilaan

muulloin kuin Sofianpäivänä ja silloinkin oli tohtorinna usein omalla puolellaan päänsärkyä tai vilutautia syyttäen.

Milloin Johan oli taas ruvennutkaan seisauttamaan kiesejään koulun kohdalla? Siitäkin oli jo monta vuotta. Joskus kului viikkojakin, etteivät he kaksi edes nähneet toisiaan kuin korkeintaan kirkossa vilahdukselta. Mutta Jumalan ja ihmisten edessä saattoi opettajaneiti vanhoa, ettei sen paremmin tohtori kuin hän itsekkään ollut koskaan tehnyt tai sanonut mitään, mikä olisi pienimmässäkään määrin ollut sopimatonta.

Entäs ajatukset? Niin, ja unet? Levottomana käänteledi Katri vuoteessaan eikä voinut sitä kieltää omallatunnoltaan, etteikö olisi unessa yhä uudelleen ja uudelleen juossut Johaninsa syliin.

Kuulaana ja kirkkaana valkeni se syyskuun ensimmäinen sunnuntai, jolloin tohtorinna Hilda Ingberg siunattiin haudan lepoon. Sofian pyynnöstä Katri oli tuonut koululapset laulamaan tohtorinnan haudalle suvivirttä, vaikka kesä jo olikin kääntynyt syysyksi. Se oli kuitenkin ollut tohtorinnan lempivirsi, tämä kun rakasti kukkia ja luonnon ihanuutta. Yhtä lailla olivat kansakoululapset olleet saattamassa Topeliustakin tämän hautajaisissa, Sofia selitti Johanille, kun veli oli epäroinyt asiaa.

Siinä laulaessaan piskuisen lapsikatraansa edessä Katri tunsii olonsa merkillisen keveäksi ja huojentuneeksi. Elämä jatkui kaikesta huolimatta. Syysaurinko paistoi hautausmaalle kellanpunaisten lehtien välistä ja tuuli ajeli pilvenhattaroita syvänsiniseällä taivaalla. Koulun seinustalta siitä isosta tummanpunaisesta ruusupensaasta, joka oli tuotu Hovimäeltä, oli Katri omin käsin taitellut viimeiset ruusut kimpuksi, jonka hän laski nuorisoseuran puolesta tohtorinnan haudalle. Ruusuja oli haudalle tuonut myös Marie Lindhof ja moni muukin pitäjäläinen.

Johan seisoi mustissaan totisena isänsä ja sisarensa välissä. Vain kerran hän kohotti katseensa ja katsoi suoraan Katriin, joka haudan toisella puolella yhtyi juuri lukkarin aloittamaan virteen. ”Sinuhun turvaan hädässäni...”

Tohtorilassa oli kaikki järjestetty niin kuin pitikin. Alma tarjoili oikein näppärästi seitsemää sorttia prikalta eikä jäänyt liian pitkäksi aikaa odottelemaan edes ruustinnan kursailua vaan kiersi rivakasti niiata niksautellen sekä salin että ruokasalin seinustoilla istuvat vanhemmat rouvat ja neidit.

– Näppärä tyttö tuo teidän Alma, Marie kumartui kuiskamaan ystävälleen. – Olen ollut oikein tyytyväinen häneen.

– Alma on hyvä tyttö, Katrikin myönteli, vaikka hänen silmänsä hakeutuivat väkisinkin siihen ovenrakoon, josta näkyi herrainhuoneen puolelle. Axel-herra siellä kuului kertoilevan Tope-liuksen hautajaisista, ja naurunremahduksesta saattoi arvata, että herroille oli tarjoiltu punssiakin.

Onneksi lukkari nousi juuri parahiksi seisomaan ja ehdotti, että jälleen laulettaisiin virsi.

– Säestä sinä, Sofia-neiti tuli kuiskaamaan Kattrille. – Ukko ei tahdo pysyä tahdissa, hän lisäsi lukkariin vilkaisten.

Niin istui Sepän Katri palmujen katveeseen tohtorilan salin pianon ääreen ja säesti varmoin soinnuin ja tahdissa pysyen virren ja toisenkin. Mutta tohtori itse seisoi herrainhuoneen ovella eikä näyttänyt huomaavaan väenpaljoutta ympärillään. Hän näki vain tummakiharaisen naisen, jonka niska hohti vaaleana nutturan ja pitsikauluksen välistä.

Miten toisin kaikki olisikaan voinut olla...

Aurinkoinen alkusyksy vaihtui lokakuun alussa loputtomiksi sateiksi. Tiet muuttuivat liejuksi, ojat tulvivat yli ja kaivojen vesi samentui. Hirvikoskellakin kiersi omituinen vatsatauti talosta taloon. Lavantaudiksi sitä jo epäiltiin, mutta pakkasten alettua tauti hävisi yhtä äkkiä kuin oli ilmestynytkin. Paljon työtä ja vaivaa se silti oli teettänyt piirilääkärillä.

Niinpä oltiin jo Annan päivässä ennen kuin tohtori ennätti pitäjän kansakouluun pitämään oppilaiden keskuudessa sitä jokasysyistä syyniä, johon kuntakokous oli hänet velvoittanut. Vaikka syyni aloitettiin nuorimmista oppilaista jo aamulla

varhain heti aamurukouksen jälkeen, ilta oli jo hämärtynyt, ennen kuin viimeinenkin oppilas oli mitattu ja punnittu, syyntäty korvat ja kurkku, silmät ja taiteet. Kaikki nämä tiedot oli opettajaneiti siististi tohtorin sanelun mukaan kirjannut kunkin oppilaan omaan korttiin, sillä sen tavan oli piirilääkäri aloittanut heti ensimmäisenä vuonna Hirvikosken kansakoululla.

– Tämä taitaa olla jo kolmaskymmenes syksy, kun me kaksi näitä syynejä pidämme, Johan sanoi naurahtaen, kun he vihdoin työn tehtyään istuivat opettajan kamarissa teen ja voileipien ääressä.

”Me kaksi.” Katri sävähti punaiseksi miehen sanat kuullessaan ja laski nopeasti teekupin kädestään pöydän reunalle.

– Minulla on kaikki kortit tallella tuolla koulun ullakolla, hän sanoi kepeästi. – En ole raskinut poiskaan heittää, vaikka moni entinen oppilas on jo kuollut tai muuten kadonnut maailmalle.

– Katri pitää ne vain tallessa, Johan vastasi samaan sävyyn. – Kuka tietää, vaikka joku joskus tahtoisikin tutkia ne kaikki, tieteen nimissä tarkoitan. Riisitautia nyt ainakin on vähemmän kuin ennen.

Juho on jo vuosia lahjoittanut koululle joka syksy ison kannullisen kalanmaksäöljyä, Katri hymähti. – Ihan niin kuin tohtori on käskennyt. Eiväthän lapset siitä pidä mutta ottavat kyllä annoksensa, kun käsketään.

– Tuskin moni äitikään pitää lapsistaan yhtä hyvää huolta kuin Katri oppilaistaan, Johan huomautti äkkiä, eikä Katri tiennyt, mitä siihen olisi pitänyt vastata. Hämillään hän katsoi ikkunasta ulos. Pellon takana hämmöttivät pappilan ja puodin valot. Tohtorilassakin varmaan jo odotettiin isäntää kotiin päivälliselle.

– Ei minulla mitään kiirettä ole, Johan sanoi rauhallisesti ja kurottui ottamaan vielä yhden voileivän lautaselleen. – Itse asiassa minun pitäisi kysyä Katrilta, voisiko hän suositella meille palvelustytöksi jotakin entistä oppilastaan. Miinalla alkaa olla jo ikää, ja me tarvitsisimme lisää palvelusväkeä, kun isäkin ilmeisesti jää meille nyt pysyvästi asumaan.

– Niinkö? Katri ei voinut kätkeä yllätystään. – Sofia kyllä sanoi senaattorin viiptyvän vain joulun yli.

– Niinhän isä itsekin luulee, Johan tunnusti yllättävän suorakaisesti. – Mutta lääkärinä minä en halua päästää häntä enää yksin kaupunkiin. Päivät kyllä sujuvat mainiosti, onhan isä yhä täysin järjissään eikä sen kummempia kipuja näytä olevan, mitä nyt polvet ovat vähän kankeat ja selkää joskus kolottaa. Yöt sen sijaan ovat täällä meilläkin olleet aika levottomia. Isä näkee helposti unia menneistä ajoista eikä aina herätessään edes tajua, missä oikein on.

– Niin kävi Stina-muorillekin aikoinaan, Katri sanoi vähän haikeana. – Ensin muuttuivat yöt levottomiksi ja sitten päivät. Hyvä on, minä taidan tietää teille oikein sopivan ja reippaan sisäpiian. Kuusiston Hilja pääsi viime kesänä ripille muttei ottanut piianpestiä mistään, kun äitinsä oli taas synnyttänyt. Tiedäthän sinä Kuusiston torpan, sen joka on järven takana.

Tottahan piirilääkäri Kuusiston väet tiesi ja tunsu tytönkin, jota Katri ehdotti. Kun torpalta oli kolme nuorempaa koulussa joka päivä, lupasi opettajaneiti lähettää heidän mukanaan Kuusistoon sanan, että Hilja tulisi tohtorilaan puhumaan piianpestistä.

– Nyt minun täytyy ruveta korjaamaan lasten vihkoja, Katri sanoi vihdoin ja nousi pöydästä. Ei voinut Johankaan muuta kuin nousta ja kiittää. Porstuan hämärissä he seisoivat pitkästä aikaa lähetysten, kun Katri ojensi tohtorille tämän turkishatun.

– Hyvää yötä, Katri, ja kiitos kaikesta! tohtori sanoi vielä keran.

– Eihän tässä ole mitään kiittämistä, Katri vastasi hämillään.

– Kyllä sinä tiedät, mistä minä sinua kiitän! Johan Ingberg sanoi, nosti vielä kerran hattuaan ja kumarsi päätään työntyesään porstuan ovesta ulos pimeään pakkasyöhön.

Monet yöt valvoi opettajaneiti niitä sanoja punniten. Sinuksi oli Johan häntä sanonut niin kuin silloin kauan sitten. Niin kuin

olisi verho hetkeksi nostettu heidän väliltään ja kumpikin oli katsonut toistensa sydämeen ja säikähtänyt nähdessään, ettei mikään ollut muuttunut.

Hullu vanha nainen! Katri tolkutti itselleen lukemattomat kerrat. Niinkö miehenkipeä hän oli, että jokaisen murheen mur-taman leskimiehen hapuileva myötätunnon osoitus sai hänet kuvittelemaan olemattomia? Johan ei tiennyt mitä sanoi, tai jos tiesikin, ei tarkoittanut sillä sen kummempaa. Leski, joka viettää suruaikaa, on yhtä syyntakeeton kuin lapsi, joka on eksyksissä ja suunniltaan.

Silti Katri oli pettynyt, kun ei piirilääkärinä joulukirkossa näky-nytkään tohtorilan penkissä. Kun hän kirkonmäellä meni tervehtimään senaattoria ja Sofiaa, nämä kertoivat tohtorin sairastuneen pahaan rintatautiin ja makaavan itse vuoteen omana.

– Hilja saa nyt passata meitä molempia, senaattori selitti silmää vilkuttaen.

– Kiitos vain Katrille, kun toimitti meille niin näppärän tytön, Sofiakin muisti kiittää ystäväänsä. – En minä muuten olisi selvinnytkään kaikista joulukiireistä.

Oltiin jo pitkällä helmikuussa ennen kuin tohtori Ingberg ja opettajaneiti seuraavan kerran sattuiivat silmätyksin. Katri oli koulun jälkeen lähtenyt käymään Juhon puodissa, johon oli tullut uusia ompelulankoja Helsingistä. Hän seisoi yhä tiskin ääressä lankoja sormeillen, kun tohtori itse tuli lunta hartioiltaan karistaen ovesta sisään.

– Siellä nousee taas oikea pyryilma, Johan julisti hyväntuulisena jo ovelta. – Hyvää päivää, Juho! Hyvää päivää, Katri, pitkästä aikaa.

Sofia oli antanut veljelleen listan tavaroista, jotka tämän piti kotimatallaan noutaa puodista. Sillä aikaa kun Juho etsi lista kourassaan tilattuja tavaroita hyllyistä ja makasiinin puolelta, Johan tuli tiskin ääreen aivan Katrin viereen.

– Ovatpa ne korean värisiä, hän sanoi langat nähdessään.
– Itselleenkö Katri niitä valitsee?

– Eihän toki, Katri naurahti. – Oppilaille nämä tulevat, isomille tytöille nimikointia varten. Otan vähän useampaa väriä, ettei kaikkien tarvitse ommella samanlaisia.

– Minä pidän tästä sinisestä, Johan sanoi puoliääneen ja poimi lankojen joukosta pienen vyyhdin taivaansinistä lankaa. – Tällainen raita oli siinä huivissa, jota Katri piti harteillaan kauan sitten.

Katri hypisteli lankavyyyhtejä vapisevin sormin eikä enää uskaltautunut nostaa katsettaan. Onneksi Juho tuli samassa makasiinin puolelta ja sanoi, että kaikki muu oli nyt löytynyt paitsi lampun lasia oli vain pienempää kokoa.

Yhä vielä seisoivat Katri lankakorin ääreen jähmettyneinä, kun Johan vihdoin maksettuaan otti tavaransa, toivotti hyvät päivät ja lähti puodista.

– Tohtorihan vaikutti oikein virkistyneeltä, Juho puhkesi puhumaan Ingbergin mentyä. – Syksyllä oli vielä niin synkkä ja puhumaton ja nyt jo hymyili, huomautkos.

– Huomasin, Katri vastasi ja rupesi sitten kyselemään, eikö Juho voisi vähän tinkiä hinnasta, jos hän ottaisi puolentusinaa lankoja, vaikkakin eri värejä.

Toukokuussa tohtorilaan oli Sofian päivänä kutsuttu taas puolen pitäjää. Katri toi Sofialle lahjaksi sinisellä kirjotun kahviliinan. Kovasti sitä kaikki ihailivat, tohtori muiden mukana.

– Tuollaista puhdasta sinistä harvoin näkee, hän sanoi Katriin vilkaisten, kun Sofia tahtoi levittää uuden liinansa oitis ikkunan-eduspöydälle.

– Se on minun lempivärimini, Katri sanoi rohkeasti eikä enää väistänyt tohtorin katsetta. Kevät teki tuloaan joka puolella, sulatti roudan ja jään. Tulkoon, mitä oli tullakseen! Niin oli Katri öitä valvoessaan sen asian ajatellut ja jättänyt Korkeimman huomaan.

Tuskin kukaan tohtorilan kutsuilla huomasi, miten helakat ruusut olivat kohonneet opettajaneidin poskille. Tärkeämpiä

asioita oli miesväellä puitavana, kun pitäjään suunniteltiin telefoonilinjaa. Tuomari Lindhof siinä oli puuhamiehenä, sillä nyt oli vedetty puhelinlinja Helsingistä Turkuun Hirvikosken pitäjän kautta.

Tohtori Ingberg ilmoitti vielä samana iltana olevansa myös halukas hankkimaan puhelinkoneen. Kun hankkeeseen saatiin vielä mukaan maakauppias Juho Seppä sekä nimismies virkansa puolesta, voitiin kirkonkylään saada oma puhelinkeskus. Ensimmäistä puhelinlinjaa päästäisiin vetämään kirkonkylän ja Hovimäen välille heti roudan hellitettyä.

– Kaikenlaisia hullutuksia, Sepän emäntä motkotti miehelleen, kun Toivokin komennettiin ajamaan tolppapuita kartanon takametsästä kesken toukotöiden.

– Onhan se nyt merkillistä, jos lankaa pitkin voi puhua vaikka peninkulman päästä, Antti-seppä sanoi lauhkeasti. – Paul-herra sitä on selittänyt jo monta vuotta tuomarille, vaan eipä tuo ole ennen uskonut.

– Ne on taas niitä Paul-herran hullutuksia, Maija-muori tuhahti. – Ja sinä olet niitä uskonut joka kerta. Niin kuin sekin pikajalka, mikä velosipeedi se oli olevinaan, jolla te pöpelikköön ajoitte!

– Ajaahan Almakin nykyään polkupyörällä, Väinö keskeytti rohkeasti äitinsä moitiskelun viilipunkkansa takaa. – Ja Juho-setä ja Katri-täti...

– Ole vaiti ja syö viilisi! Maija-muori napautti luunapin poikansa otsaan. Ei sopinut lasten puuttua vanhempiansa puheisiin.

Kesäkuusta 1898 elokuuhun 1898

Totta kai tuomari oli poissa ja Marie-neitikin salin puolella, kun telefoni pirahdi taas soimaan. Alma sitä säikähti joka kerran, vaikka neiti oli kyllä neuvonut mitä piti tehdä.

– Marie-neiti! Se... telefoni soi, tyttö huusi hädissään kamarin ovelta, mutta neiti vain käski vastata niin kuin oli opetettu. Varpailleen kun nousi, ylettyi huutamaan luuriin että haloo ja Hovimäellä. Ai niin, ja se torvi piti nostaa kannattimesta ja painaa korvaa vasten.

Onneksi langan toisessa päässä oli Juho-setä kirkonkylästä. Kovin heikosti kuului sedän ääni, mutta tuomaria se kuului kyselevän. Alma aikoi juuri selittää, että tuomari oli ulkona pehtoorin kanssa, kun Marie-neiti tuli itse vastaamaan puhelimeen.

– Marie Lindhof puhelimessa, päivää. Mitä asiaa maakauppiaalla on?

Vähän vaikealta tuntui Juho Sepästä huutaa asiaansa puhelin-koneen tuuttiin, kun tuo omituinen palavasilmäinen muukalainen kuljeskeli pitkin puotia eikä kauppias oikein tiennyt, ymmärsikö mies, että hänestä puhuttiin.

– Täällä on ulkomaalainen herra, hän selitti Marie-neidille.
– Ei, en minä tunne. On tullut Turusta postikyydillä kievariin

ja haluaa, että Hovimäeltä lähetettäisiin joku hakemaan. Hetken, minä kysyn...

Maakauppias kääntyi muukalaisen puoleen ja kysyi kohteliaasti, kenet hän voisi Hovimäelle ilmoittaa. Mutta vieras ei kai ymmärtänyt, mitä häneltä kysyttiin, viskoi vain kärsimättömänä kättään ja väitti murteellisella ruotsillaan, että hänellä oli tuomari Lindhofille tärkeää asiaa.

Onneksi Marie-neiti ei ruvennut sen enempää kyselemään vaan lupasi lähettää kartanosta kiesit vierasta hakemaan. Suurella vaivalla ja vähän vanhoja latinantaitojaankin verestäen sai maakauppias muukalaiselle selitetyksi, että tämän piti odottaa kaupalla kartanon kyytipoikaa, joka kyllä tulisi kun ennättäisi.

Niin kuin miehellä olisi ollut tuli hännän alla! Hetkeksi jos muukalainen malttoi asettua penkin päähän istumaan, jo kohta ponnahti jaloilleen taas ja tiskin ääreen. Kelloakin kysyi pari kertaa, vaikka näki omin silmin, miten se siinä konttorin oven päällä raksutti. Mikä lie mielipuoli, Juho Seppä mietti itsekseen eikä uskaltanut sitä päästää silmistään.

Vihdoin lähti vieras puodin ovesta ulos, vaikka Juho koetti huutaa sen jälkeen, ettei menisi mihinkään pidemmälle. Ikku-nasta näkyi, että jäi se norkoilemaan puodin edustalle. Istukoon nyt siinä kylänraittia ihmettelemässä, huoahhti kauppias itseksseen, vaikka joutuikin selittämään joka ainoalle puodissa poikkeavalle, mikä oli se outo olento, joka kyyhötti laukku vierellään maakaupan edustalla. Kun lopulta Hovimäen kiesit pysähtyivät muukalaisen kohdalle ja tämä näkyi kapuavan kyytiin, pyyhkäisi maakauppias Seppä hikikarpalot otsaltaan. Huolehtikoot nyt Lindhofit vieraistaan! Ei hänen puotinsa mikään kievari ollut.

Ei saanut kuski-Anselmikaan selvää merkillisen muukalaisen puheista. Mitä lie avantoa se huuteli ja näytti kädellä, että eteenpäin piti ajella. Omiaan se polpotti matkan varrella, mutta Anselmi veti lakinreuhkan syvemmälle päähänsä eikä ollut kuu-levinaan kyydittävänsä huudahteluja.

Oli ajettu jo puolen virstaa, kun edessä käveli paljasjaloin kärrynuraa pitkin takki olallaan ja kengät kädessään tutunoloinen hontelo mies. Se oli se Sepän sosialistimaisteri Elias, kyllä Anselmikin sen tunki ja koko pitäjä. Oli siinä ollut ihmettä kerrakseen, kun Sepän Matildan huutulaispojasta oli tehty Helsingissä oikein maisteri. Pakko oli Anselmin pysäyttää hevonen, kun kyydittävä niin käski, kurotti vielä itse ohjasperiin ja yritti vetää niistä.

– Mihin matka? muukalainen kysyi Sepän maisterilta ja Hovimäelle se sanoi olevansa menossa, sepän torpalle tietysti. Kumma kyllä, se outo mies käski maisterin nousta kyytiin ja rupesivat siinä sitten puhumaan kaikenmoisilla kielillä, ei Anselmi niistä oikein tahtonut selvää saada, paitsi muutaman ruotsin sanan.

– Taitaa olla un po' arretrato tämä Hirvikoski? vieras kyseli vähän takellellen. – Köyhä paikka. Syrjässä. È vero?

– En minä nyt niin syrjäiseksi sanoisi, Elias vastasi sävyisästi. Maailmalla sitä oli tottunut haastelemaan kaikenlaisten kulkumiesten kanssa. – Nyt meillä on telefoonikin, tai siis kartanossa ja kaupalla on ainakin.

– Avete ragione! muukalainen sanoi huomanneensa sen ihmeen itsekin.

– Ja rautatie valmistuu kohtapuoliin, Elias kehaisi ja tarkkaili syrjäsilmin outoa vierustoveriaan. Ei tämä täkäläisiä ollut, sen verran villisti se elehti puhuessaan.

– Molto bene! vieras innostui ja alkoi sitten selittää, että maantie oli ollut varsinainen miseria. Hyvin huono siis.

Elias rupesi kertomaan kelirikosta ja sanoi, että se tuli vasta tähän aikaan kun routa sulii syvemmältä. Hän ei voinut olla varma, minkä verran toinen ymmärsi hänen puheitaan, mutta kuunteli se kumminkin, kun hän esitteli sille kolerahaudan ja kansakoulun.

– Mi dica, signore! vieras vilkuili ympärilleen. – Mistä nämä ihmiset saa... leipä?

– Valtaosa viljelee maata, Elias vastasi. – Hovimäellä on tulitikkutehdas ja meijeri. Myyvät voita Englantiin asti.